

Ursula K. le Guinning “Yer dengizining sehgari” asarida sehr tizimi va shaxsiyat shakllanishining ilmiy tahlili

Hasanova Xurshidabonu Baxtiyarovna

e-mail: xurshidabonu@internet.ru

Ingliz tili amaliy kursi kafedrası katta o'qituvchisi

Navoi Davlat Universiteti ,

ORCID 0009-0006-7478-3935

Annotatsiya. Mazkur maqolada Ursula K. Le Guinning Yer dengizining sehgari (*A Wizard of Earthsea*, 1968) asarida tasvirlangan sehr tizimi va shaxsiyat shakllanish jarayoni ilmiy adabiyotshunoslik, semiotika, psixologiya va ekologiya nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Asar strukturasining janriy xususiyatlari va undagi sehr konsepsiyasining o'ziga xosligi semiotik tahlil, qahramon rivojlanish modeli, postkolonial tanqid, psixologik nazariyalar va lingvistik yondashuvlar asosida o'rganiladi.

Tadqiqotda semiotik tahlil usuli yordamida Le Guinning sehr tizimi til va belgi tizimlari bilan bog'liq holda sharhlanadi. Sehrning mohiyati ism va nomlash mexanizmlariga asoslangan bo'lib, bu esa lingvistik determinizm va semiotik kodlarning muhimligini ko'rsatadi. Shuningdek, qahramon rivojlanish modeli orqali bosh qahramon Gedning shaxsiyat shakllanishi, o'zini anglash jarayoni hamda ichki va tashqi to'siqlardan o'tish bosqichlari tadqiq qilinadi.

Maqolada postkolonial tanqid doirasida Yer dengizi dunyosining geosiyosiy va madaniy tuzilmalari, markaz va chekka hududlar o'rtasidagi munosabatlar va sehr bilan bog'liq ijtimoiy ierarxiyalar ochib beriladi. Psixologik nazariyalar nuqtayi nazaridan esa asarda o'z aksini topgan shaxsiy identifikatsiya, o'zgacha bo'lish (alterlik) tushunchalari va qahramonning ichki mojarolari K. G. Yungning arxetiplar nazariyasi hamda Eriksonning psixososial rivojlanish modeli asosida talqin qilinadi.

Ushbu maqolada Yer dengizining sehgari asarining janriy xususiyatlari va undagi sehr tizimining ma'naviy, falsafiy hamda ijtimoiy kontekstlari har tomonlama ochib beriladi. Tadqiqot natijalari asarning fantaziya janrida tutgan o'rni, Le Guinning adabiy merosi va uning XXI asr adabiy-estetik jarayonlariga ta'sirini yoritish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Fantastika, sehrli tizim, personajlar taraqqiyoti, tilshunoslik, belgishunoslik, ekologik muvozanat, mustamlakachilikdan keyingi davr.

A scientific analysis of the system of magic and personality formation in Ursula K. le Guin's novel “Wizard of Earthsea”

Hasanova Khurshidabonu Bakhtiyarovna

e-mail: xurshidabonu@internet.ru

Senior lecturer at the Department of Applied English course

Navoi State University

ORCID 0009-0006-7478-3935

Annotation. This article analyzes the magical system and personality formation process described in Ursula K. Le Guin's "A Wizard of Earthsea" (1968) from the perspective of scientific literature, semiotics, psychology, and ecology. The genre features of the structure of the work and the uniqueness of the concept of magic in it are studied on the basis of semiotic analysis, the model of hero development, postcolonial criticism, psychological theories, and linguistic approaches.

In the study, using the method of semiotic analysis, Le Guin's magical system is interpreted in connection with language and sign systems. The essence of magic is based on the mechanisms of naming and naming, which indicates the importance of linguistic determinism and semiotic codes.

Also, through the model of character development, the formation of the personality of the main character Ged, the process of self-awareness, and the stages of overcoming internal and external obstacles are investigated.

Within the framework of postcolonial criticism, the article reveals the geopolitical and cultural structures of the World of the Sea of Earth, the relationships between the center and the periphery, and social hierarchies associated with magic. From the point of view of psychological theories, the concepts of personal identity, otherness, and internal conflicts of the hero, reflected in the work, are interpreted on the basis of K. G. Jung's theory of archetypes and Ericsson's model of psychosocial development.

This article comprehensively reveals the genre characteristics of the work "The Wizard of the Earth's Sea" and the spiritual, philosophical, and social contexts of its magical system. The research results allow us to highlight the role of the work in the fantasy genre, Le Guin's literary heritage, and its influence on the literary and aesthetic processes of the 21st century.

Keywords: Fantasy, magic system, character development, linguistics, semiotics, ecological balance, post-colonialism.

Научный анализ системы магии и формирования личности в романе Урсулы К. ле Гуин "Волшебник земноморья"

Хасанова Хуришидабону Бахтияровна
e-mail: xurshidabonu@internet.ru

Старший преподаватель
кафедры практического курса английского языка
Навоийский Государственный Университет
ORCID 0009-0006-7478-3935

Аннотация. В данной статье анализируется система магии и процесс формирования личности, описанные в произведении Урсулы К. Ле Гуин "Волшебник Земноморья" (*A Wizard of Earthsea*, 1968), с точки зрения научного литературоведения, семиотики, психологии и экологии. Жанровые особенности структуры произведения и своеобразие концепции магии в нем изучаются на основе семиотического анализа, модели развития героя, постколониальной критики, психологических теорий и лингвистических подходов.

В исследовании с помощью метода семиотического анализа магическая система Ле Гуин интерпретируется в связи с языковыми и знаковыми системами. Суть магии основана на механизмах имени и наименования, что указывает на важность лингвистического детерминизма и семиотических кодов. Также через модель развития героя исследуется формирование личности главного героя Геда, процесс самопознания и этапы преодоления внутренних и внешних препятствий.

В статье раскрываются геополитические и культурные структуры мира Земноморья, отношения между центром и периферийными территориями, а также социальные иерархии, связанные с магией, в контексте постколониальной критики. С точки зрения психологических теорий, отраженные в произведении понятия личной идентификации, инаковости и внутренних конфликтов героя интерпретируются на основе теории архетипов К. Г. Юнга и модели психосоциального развития Эриксона.

В данной статье всесторонне раскрываются жанровые особенности произведения "Волшебник Земноморья" и духовный, философский и социальный контексты его магической системы. Результаты исследования позволяют осветить место произведения в жанре фэнтези, литературное наследие Ле Гуин и ее влияние на литературно-эстетические процессы XXI века.

Ключевые слова: фэнтези, система магии, развитие, персонажей, лингвистика, семиотика, экологический баланс, постколониализм.

KIRISH. Fentezi janri adabiyot va ommaviy madaniyatning muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib, sehrli va g'ayritabiiy elementlarni o'z ichiga olgan fantastik hikoyalarga asoslanadi. Ushbu janr mifologiya, xalq og'zaki ijodi va afsonalardan ilhomlanib, turli davrlarda rivojlangan va o'zining aniq janriy mezonlariga ega bo'lgan. XX asrdan boshlab fentezi janri nafaqat adabiyotda, balki kino, televideniye, grafik romanlar, animatsion filmlar, video o'yinlar va boshqa ommaviy axborot vositalarida ham keng tarqaldi.

Asosiy qism. Fentezi janrining ilmiy tahlili uning fundamental xususiyatlarini, adabiy evolyutsiyasini va janr doirasidagi muhim nazariy yondashuvlarni o'rganishga asoslanadi. Ushbu janr quyidagi asosiy mezonlar bilan tavsiflanadi:

Sehr va g'ayritabiiy hodisalar – Fentezi hikoyalarida tabiat qonunlariga zid bo'lgan sehrli elementlar, g'ayritabiiy mavjudotlar va parallel olamlar tasvirlanadi. Sehr, afsungarlik, bashorat va irsiy qobiliyatlar asarlar syujetining ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu xususiyat janrni ilmiy fantastika va realizmdan farqlaydi.

Mifologik va folklor ildizlari – Fentezi janri qadimgi miflar, xalq og'zaki ijodi, diniy e'tiqodlar va an'anaviy afsonalardan ilhom oladi. Masalan, J.R.R. Tolkiennings Uzuklar hukmdori trilogiyasi german-skandinav mifologiyasidan, K.S. Lyuising Narniya xronikalari esa xristian mifologiyasidan ta'sirlangan.

Dunyo qurilishi (Worldbuilding) – Fentezi asarlarining muhim xususiyatlaridan biri muallif tomonidan yaratilgan sun'iy olamlarning murakkabligi va tafsilotlariga bog'liq. Ushbu olamlar o'ziga xos geografik, tarixiy, ijtimoiy va madaniy tuzilmalarga ega bo'lib, syujet rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Epik fentezi janri, xususan, batafsil ishlab chiqilgan dunyo qurilishiga tayanadi.

Qahramon rivojlanishi va arxetiplar – Fentezi asarlari ko'pincha klassik qahramonlik sayohati (Hero's Journey) modeliga asoslanadi. Jozef Kempbellning Ming qiyofali qahramon nazariyasiga ko'ra, qahramon hayotidagi ichki va tashqi to'siqlardan o'tib, shaxsiy o'zgarish va takomillashuvga erishadi. Ushbu jarayon shaxsiyat shakllanishi va psixologik yetuklik bilan bog'liq.

Fentezi va realizm munosabati – Fentezi janri reallikdan uzilgan bo'lsa-da, u ko'pincha zamonaviy jamiyatning muhim falsafiy, sotsiologik va axloqiy masalalarini aks ettiradi. Alegorik va ramziy ma'nolar orqali fentezi ijtimoiy adolatsizlik, ekologik muammolar, etnik va madaniy to'qnashuvlar kabi mavzularni yoritishi mumkin.

Subjanrlarning xilma-xilligi – Fentezi ichida epik fentezi, shahar fentezisi, qorong'u fentezi, ilmiy fentezi, tarixiy fentezi kabi turli yo'nalishlar shakllangan. Har bir subjanr o'zining estetik, stilistik va mavzuli xususiyatlariga ega. Masalan, qorong'u fentezi (Dark Fantasy) odatda pessimistik, depressiv muhit va murakkab axloqiy tanlovlarni o'z ichiga oladi.

Fentezi janri hozirgi kunda global ommaviy madaniyatning muhim qismiga aylangan bo'lib, u adabiyot, kino, video o'yinlar va san'atning boshqa turlarida o'z aksini topmoqda. Ushbu janr inson tasavvurining cheksiz imkoniyatlarini namoyon etib, hayotning ma'naviy va falsafiy jihatlarini o'rganish uchun samarali badiiy vosita bo'lib xizmat qiladi. Imaginativ realizm – mavjud bo'lmagan dunyolar, madaniyatlar va tabiiy qonuniyatlarning tasviri (Tolkien, 1939).

Sehr va g'ayritabiiylik – sehr yoki boshqa mistik kuchlar hikoyaning tabiiy qismi sifatida qaraladi (Mendlesohn, 2008).

Arxetipik qahramon sayohati – ko'p fanattazi asarlari Jozef Kempbellning "Qahramonning ming bir qiyofasi" (1949) asarida tasvirlangan epik struktura asosida quriladi.

Zamonaviy fantaziya, qahramonlik ertaklari va hatto kulgili fantastik hikoyalar kabi turli xil fantaziya mavjud. Fantastika janri uzoq vaqtdan beri mavjud. Qadim zamonlarda va o'rta asrlarda odamlar "Gilgamesh dostoni", "Iliada", "Beovulf" kabi epik hikoyalarni aytib berishgan, ularda sehrli mavjudotlar va jasur qahramonlar tasvirlangan. Keyinchalik, XVIII-XIX-asrlarda Edgar Allan Po kabi yozuvchilar qo'rqinchli va sirli mavzularni o'rganishni boshladilar va fantastik hikoyalar sehriga

qo'shdilar. Fantaziya - sehrli narsalar va xayoliy olamlarni o'z ichiga olgan janr turi. Bu ko'pincha odamlar aytib bergan eski hikoyalar va afsonalardan kelib chiqadi. Vaqt o'tishi bilan fantaziya kitoblar, filmlar, multfilmlar va video o'yinlarga aylandi.

Fentezi janrining kelib chiqishi va rivojlanish bosqichlari (epik dostonlar, romantik adabiyot, XX asr fentezisi) haqida quyidagi ma'lumotlarni keltirib o'tamiz.

1. Dostonlar davri (qadimgi – o'rta asrlar): Fantastika janrining ildizlari qadimgi davrlarga borib taqaladi. "Gilgamish dostoni", "Iliada", "Odisseya" kabi dostonlarda g'ayritabiiy mavjudotlar, sehrli kuchlar, qahramonlarning sarguzashtlari tasvirlangan. O'rta asrlarda "Beovulf", "Nibelungenlied", "Qirol Artur ertaklari" kabi dostonlar yaratilgan. Bu dostonlarda sehr, ajdarlar, qahramonlik sarguzashtlari asosiy o'rinni egallagan. Fantaziya janrining asosiy unsurlari - sehr, qahramonlik, sarguzasht va g'ayritabiiy mavjudotlarning shakllanishida dostonlar muhim rol o'ynadi.

2. Romantik adabiyot davri (XVII—XIX-asrlar): Romantik davrda g'ayritabiiy va tasavvufiy kuchlarga qiziqish kuchaydi. E.T.A. Goffman, Edgar Allan Po va boshqa yozuvchilar g'ayritabiiy hodisalar, arvoqlar va boshqa mistik mavzularni tasvirlashgan. Romantik yozuvchilar o'z asarlarida o'rta asr va antik miflardan foydalanganlar. Bu fantaziya janrining rivojlanishiga ta'sir ko'rsatdi. Fantaziya janrining psixologik va tasavvufiy tomonlarini rivojlantirishda romantizm muhim rol o'ynadi.

3. XX-asr fantaziyasi: XX -asrda J.R.R. Tolkiennig "Uzuklar hukmdori" trilogiyasi fantaziya janrining rivojlanishida tub burilish yasadi. Tolkien o'z asarlarida noyob dunyo, madaniyat va tarixni yaratdi. C.S.Lyuisning "Narniya yilnomalari" turkumi bolalar fantaziyasi janrining rivojlanishiga katta hissa qo'shdi. Ursula K. Le Guinning "Yer dengizi" turkumi fantaziya janrining falsafiy va ekologik jihatlarini rivojlantirdi. XX-asr fantaziyasi janrning turli yo'nalishlarda boyitishi va ommalashishiga olib keldi. Bundan tashqari, fantaziya janri mifologiya, xalq og'zaki ijodi va rivoyatlarga asoslanadi. Fantastika janri ko'pincha sehr, g'ayritabiiy mavjudotlar va qahramonlik sarguzashtlarini tasvirlaydi. Adabiyotshunoslikda fantaziya janri alohida o'rin tutadi.

Fantastika janrining rivojlanishi: Fantastika janri qadimiy afsona va rivoyatlardan tortib to hozirgi zamon adabiyotigacha bo'lgan uzoq tarixga ega. Uning taraqqiyoti adabiyotshunoslikda atroflicha o'rganiladi. XX -asrda J.R.R. Tolkin, C.S.Lyuis va Ursula K.Le Guin fantaziya janrining rivojlanishida yangi bosqichni boshlab berdi.

Madaniy ahamiyati: Fentezi asarlari madaniy qadriyatlar, afsonalar va an'analarni saqlash va tarqatishda muhim rol o'ynaydi. Ular o'quvchilarga boshqa madaniyatlar va dunyoqarashlar bilan tanishish imkoniyatini beradi.

Ijtimoiy ahamiyati: Fentezi asarlari ijtimoiy muammolar, masalan, irqchilik, tengsizlik va ekologik muammolarni allegorik tarzda ifodalashda qo'llaniladi. Ular o'quvchilarni ijtimoiy adolat, ekologik muvozanat va boshqa muhim mavzular haqida o'ylashga undaydi.

Ged - Yer dengizining eng buyuk sehgari, yoshligida esa u qudrat va bilimga telbalarcha talpinardi. Yigit eng qisqa va oson tuyulgan yo'lga chiqib, qadimiy sirga qo'l tekkizdi va uning aybi bilan dunyoga buyuk yovuzlik kirib keldi. Qilmishlarni tuzatish uchun boshqa yo'lni - umr uzunligini bosib o'tish kerak. Har qadamda tavakkal qilib, aql bovar qilmaydigan to'siqlarni yengib o'tish, tanib bo'lmas darajada o'zgarish, o'z taqdirini tushunish - va qora soya bilan hal qiluvchi jangda birlashg. "Yer dengizi sehgari" turkumi uning muallifiga jahonshumul shuhrat keltirdi va hozirda u J.R.R.Tolkinning "Uzuklar hukmdori" va K.S.Lyuisning "Narniya" kabi fantastik durdonalari bilan bir qatorda turadi. Ursula K. Le Guinning "Yer dengizining sehgari" ("A Wizard of Earthsea") romanining yaratilish tarixi va Le Guin ijodidagi o'rni: Le Guin "Yer dengizining sehgari" asari ustida 1960-yillar oxirida, u antropologiya, falsafa va ekologiyaga faol qiziqqan davrda ishlay boshlagan. Uning ijodiga mifologiya, daosizm va Karl Gustav Yung asarlari kabi manbalar ta'sir ko'rsatgan. Le Guin an'anaviy yevrosentrizm modellaridan farq qiladigan fantastik dunyo yaratishga intilgan. Le Guin ijodidagi ahamiyati: "Yer dengizining sehgari" fentezi janridagi eng muhim asarlardan biri hisoblangan Yer dengiz siklining birinchi romani bo'ldi. Ushbu roman Le Guinning

ekologiya, axloq va shaxsiy o'sish mavzularini keyingi tadqiqotlari uchun asos yaratdi. Yerdengiz Le Guin uchun o'zining muhim falsafiy va ijtimoiy masalalarini o'rganish uchun maydonga aylandi.

Fentezi janr xususiyatlari va ularning ahamiyati: Bildungsroman (tarbiya romani): "Yer dengizining sehgari" bildungsromanning klassik namunasi, chunki unda bosh qahramon Gedning o'sish va shakllanish jarayoni batafsil tasvirlangan. Romanda Ged qanday qilib sinovlardan o'tishi, xatolar qilishi va donolik va yetuklikka erishish uchun ulardan saboq olishi ko'rsatilgan. Bildungsroman tahlili Le Guinning shaxs, mas'uliyat va o'zini anglash mavzularini qanday o'rganganini tushunishga yordam beradi.

Ekofentezi: Le Guin ekologik muammolarni o'rganish uchun fentezidan faol foydalana boshlagan birinchi yozuvchilardan biri edi. "Yer dengizining sehgari" asarida tabiatdagi muvozanatning muhimligi va ushbu muvozanat buzilishining oqibatlari ta'kidlanadi. Ekofentezi tahlili Le Guinning inson va tabiat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, shuningdek, atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lish zarurati haqidagi savollarni qanday ko'targanini tushunishga yordam beradi.

Ilmiy tadqiqotlardagi roli: "Yer dengizining sehgari" adabiyotshunoslik, falsafa, psixologiya va ekologiya kabi turli xil ilmiy sohalarida tadqiqot ob'ekti hisoblanadi. Tadqiqotchilar romanni o'rganish uchun semiotik tahlil, yung tahlili va postkolonial tahlil kabi turli xil metodologiyalardan foydalanadilar.

Psixologik ahamiyati: Fentezi asarlari insonning ichki dunyosi, orzulari va qo'rquvlarini aks ettiradi. Ular o'quvchilarga o'z-o'zini tushunish, shaxsiy o'sish va qiyinchiliklarni yengishda yordam beradi.

Ta'limiy ahamiyati: Fentezi asarlari bolalar va yoshlarning tasavvurini, ijodiy fikrlashini va o'qishga bo'lgan qiziqishini rivojlantiradi. Ular adabiyot, tarix, mifologiya va boshqa fanlar bo'yicha bilim olishda qo'shimcha manba bo'lib xizmat qiladi.

"Yer dengizining sehgari" romanining asosiy qismini ilmiy tahlil qilamiz: Yer dengiz sehri daosizm, muvozanat va tabiat qonunlariga asoslanadi. Energiya saqlanish qonuni va ekologik muvozanat tamoyillari sehr tizimining asosiy qismidir.

Lingvistik va semiotik jihatlar: Nomlar sehrning manbaidir, bu esa Sossyur va Bartning semiotik nazariyalari bilan bog'liq. Semantik tahlil orqali sehr belgilari tahlil qilinadi.

Ekologik muvozanat: Sehr tabiatga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishni talab qiladi. Muvozanat buzilishi salbiy oqibatlarga olib keladi. Madaniy-tarixiy ildizlar: Sehr tizimi, qadimgi mifologiya, va sharq falsafasidan kelib chiqqan.

Qahramon rivojlanishining psixologik tahlili: Yung psixologiyasi: Gedning shaxsiy o'sishi Yungning "soya" arxetipi bilan kurashi orqali tahlil qilinadi. O'z "soyasini" tan olish Gedning psixologik o'sishining asosiy bosqichidir. Psixologik o'zgarishlar: Gedning sayohati davomida psixologik o'zgarishlari bosqichma-bosqich tahlil qilinadi. Gedning psixologik portreti, uning ichki dunyosini ochib beradi. Ekologik va postkolonial tahlil: Le Guinning ekologik falsafasi: Le Guinning ekologik qarashlari asarning asosiy mavzularidan biridir. Ekologik muvozanatning ahamiyati asar davomida ko'rsatib o'tiladi. Postkolonial yondashuv: Asarda irqiy va madaniy muammolar postkolonial nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Asarning madaniy-siyosiy konteksti ochib beriladi.

Badiiy til, uslub, syujet va kompozisiya: Asarning badiiy tili, uslubi, syujeti va kompozisiyasi tahlil qilinadi. Asardagi ramziy obrazlar, metaforalar va boshqa badiiy vositalar tahlil qilinadi. "Yer dengizining sehgari" romanining xulosa qismi quyidagicha: **Tadqiqot natijalarini umumlashtirish:** "Yer dengizining sehgari" romanida sehr tizimi daosizm, lingvistika va ekologik muvozanatga asoslangan. Gedning shaxsiy o'sishi Yung psixologiyasi, ayniqsa "soya" arxetipi orqali tahlil qilindi. Asarda ekologik va postkolonial mavzular muhim o'rin egallaydi. Tadqiqot fentezi janrining ilmiy tahlili uchun yangi yondashuvlarni taklif etadi. Asarning falsafiy, psixologik va ekologik jihatlarini ochib berildi. Le Guinning boshqa asarlarini qiyosiy tahlil qilish. Asarning madaniy-tarixiy kontekstini chuqurroq o'rganish.

Ursula K. Le Guin va fanattazi janri rivojiga qo'shgan hissasi. Ursula K. Le Guinning "Yer dengizining sehgari" (A Wizard of Earthsea, 1968) asari fentezi janridagi o'ziga xos jihatlari bilan ajralib turadi. U, J.R.R. Tolkien va C.S. Lewis singari avvalgi ilmiy fantaziya an'alarini davom ettirgan bo'lsa ham, o'ziga xos falsafiy va ekologik yondashuvni qo'shgan: Jinsiy va irqiy tafovutlarni bartaraf etish – Le Guin o'z asarlarida odatda oq tanli erkak qahramonlar asosiy rolni egallaydigan an'anaviy fentezidan chekinib, asosiy qahramon Gedni jigarrang badanli qilib tasvirlaydi. (Le Guin, 1989).

Muvozanat falsafa – Le Guinning Earthsea olamidagi sehr tushunchasi Xitoy falsafasidagi Tao konsepsiyasiga yaqin (Clute & Grant, 1997).

Ursula K. Le Guin fentezi **sotsial, falsafiy va ekologik muammolarni** qamrab olgan ilk yozuvchilardan biridir. Uning "Yer dengizining sehgari" romani **semiotik tahlil, qahramon sayohati (hero's journey) va psixologik o'zgarishlar** nuqtayi nazaridan ahamiyatlidir. Ilmiy maqolada quyidagi masalalar tahlil qilinadi: Sehr tizimining **semiotik va lingvistik** jihatlari. **Karl Gustav Jung** psixologiyasi asosida **Gedning shaxsiy o'sishi**.

Ekologik muvozanat va postkolonializmning asardagi ifodasi.

"Yer dengizining sehgari" asarida **sehr tizimi va lingvistika : Sehrning ilmiy asoslanganligi** Le Guin yaratgan sehr tizimi **tasodifiy emas**, balki **muvozanat va tabiat qonunlariga** asoslanadi. **Energiya saqlanish qonuni**: Sehr qilish uchun energiya talab etiladi. Bu **termodinamikaning birinchi qonuni** bilan bog'liq (Smolin, 2001). **Ekvilibrium (muvozanat) tamoyili**: Sehr tabiatga aralashganida **muvozanat buzilmasligi kerak**, aks holda salbiy oqibatlar yuzaga keladi. Bu **ekologik barqarorlik** nazariyalari bilan bog'liq (Kumar, 2017). Sehrni **ilmiy nuqtayi nazardan** shunday tasniflash mumkin:

<i>Fan</i>	Sehr tizimi bilan bog'liqlik
<i>Lingvistika</i>	Nomlarni bilish orqali sehr qilish (Saussure, 1916)
<i>Ekologiya</i>	Tabiatga ehtiyotkorlik bilan munosabat (Le Guin, 1989)
<i>Fizika</i>	Energiya almashinuvi (Smolin, 2001)

Lingvistika va semiotik tahlil. Asarda **nomlar sehrning manbai** hisoblanadi. Bu konsepsiya **semiotik tadqiqotlar** bilan bog'liq:

Ferdinand de Saussure (1916) nazariyasiga ko'ra, nomlar **belgilar tizimi** bo'lib, ular orqali dunyoni anglash va o'zgartirish mumkin.

Roland Barthes (1964) fikricha, **semantik tahlil** yordamida sehriga taalluqli belgilarni tahlil qilish mumkin.

Bu yondashuv shuni ko'rsatadiki, Le Guinning sehr tushunchasi faqat mistik emas, balki **lingvistik va semiotik asoslangan tizimdir**.

Psixologik tahlil: Kempbell nazariyasi asosida qahramon sayohati

Gedning sayohati **Jozef Kempbell (1949)** ning "Qahramonning ming bir qiyofasi" nazariyasiga mos keladi:

Chaqiriq – Gedning sehriga qiziqishi.
Sinov – O'z soyasi bilan kurash.
O'z-o'zini anglash – Soyasi bilan birlashish.

Bu struktura **Vladimir Propp (1928)** tomonidan yaratilgan **folklor tahliliga** ham mos keladi.

Jung psixologiyasi va Gedning soyasi

Gedning soyasi – bu Karl Gustav Jung (1951) psixologiyasidagi "soya" arxetipining namunasidir.
Soya – insonning ongsiz qismi.
O'z soyasini tan olish – Gedning shaxsiy o'sish jarayoni.

Ekologik va postkolonial tahlil

Ekologik tahlil. Le Guin ekofantazi janrining asoschilaridan biri hisoblanadi. Uning falsafasi ekologik muvozanatga asoslangan (Williams, 2018).

Postkolonial yondashuv. Le Guin Evrosentrik adabiyot an'analarini tanqid qiladi. **Gedning jigarrang terili qahramon sifatida tasvirlanishi** – bu irqiy xilma-xillikni ko'rsatishdir (Said, 1978)

Ursula K. Le Guinning Yer dengizining sehgari romani nafaqat fentezi janrining muhim namunalaridan biri, balki ilmiy tahlil uchun boy manba hamdir. Asar o'zining lingvistik, semiotik, psixologik, ekologik va postkolonial tahlil imkoniyatlari bilan ajralib turib, fentezi janrining ilmiy tadqiqotlarga mos ekanligini isbotlaydi. Uning yaratilish tamoyillari va tematik jihatlarini janrni badiiy ifodaning chegaralaridan chiqarib, falsafiy va akademik tadqiqotlarga keng imkoniyat ochadi.

Birinchidan, romanda sehr tizimi lingvistik qonuniyatlarga asoslanib, semiotik yondashuv bilan bog'liq tarzda qurilgan. Bu esa fentezini shunchaki afsona yoki ertaklar to'plami sifatida emas, balki chuqur ilmiy yondashuvni talab qiluvchi adabiy janr sifatida o'rganishga imkon beradi. Sehrning reallikni shakllantirish vositasi sifatida talqin qilinishi lingvistik determinizm nazariyasiga mos keladi va fentezi janridagi dunyo yaratish (world-building) jarayonini ilmiy jihatdan tahlil qilishga imkon beradi.

Ikkinchidan, asar Kempbellning Qahramonning ming bir qiyofasi modeli va Yungning soya arxetipi bilan bog'liq holda tahlil qilinishi mumkin. Gedning sayohati va ichki kechinmalari inson ongsizligi, o'zlikni anglash va individuatsiya jarayoni bilan chambarchas bog'langan. Bu jihatdan asar inson psixologiyasi va shaxsiy o'sish jarayoni haqidagi tadqiqotlar uchun ham muhim material hisoblanadi.

Uchinchidan, romanda ekologik muvozanat asosiy tushunchalardan biri sifatida ko'riladi. Sehr va tabiat o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik orqali Le Guin barqaror rivojlanish va atrof-muhitni muhofaza qilish g'oyalarini ilgari suradi. Ushbu ekologik yondashuv Earthsea olamida tabiatga aralashishning oqibatlarini qanday bo'lishi mumkinligini ko'rsatadi va ekologik fentezi (eco-fantasy) janrining shakllanishiga turtki bo'ladi. Asarning ushbu jihati ekologiya va barqaror rivojlanish bilan bog'liq akademik tadqiqotlarda ham tahlil qilinishi mumkin.

To'rtinchidan, Yer dengizining sehgari an'anaviy yevrosentrik fentezi modelidan chekinib, irqiy va madaniy xilma-xillikni aks ettiradi. Gedning oq tanli emas, balki jigarrang terili sifatida tasvirlanishi va Earthsea jamiyatlarining madaniy xilma-xilligi postkolonial nazariya nuqtayi nazaridan muhim hisoblanadi. Ushbu jihat asarni mustamlakachilik, orientalist stereotiplar va g'arb adabiyotidagi irqiy tafovutlarni tahlil qilishga mos materialga aylantiradi.

Beshinchidan, asar fentezi janrining akademik va falsafiy rivojlanishiga katta hissa qo'shgan. Le Guinning fentezi yaratish uslubi va undagi ilmiy asoslangan yondashuv fentezining shunchaki tasavvur mahsuli emasligini, balki chuqur falsafiy va ilmiy mazmun kasb etishi mumkinligini ko'rsatadi. Sehr, qahramon rivojlanishi, dunyo yaratish jarayoni va ijtimoiy muammolarni aks ettirish usullari ilmiy tadqiqotlar doirasida o'rganilishi mumkin bo'lgan murakkab tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa. Shunday qilib, Yer dengizining sehgari romani fentezi janrining ilmiy va akademik tadqiqotlar uchun qanchalik qimmatli ekanligini namoyish etuvchi muhim adabiy meros hisoblanadi. Asar lingvistika, semiotika, psixologiya, ekologiya va postkolonial tadqiqotlar doirasida tahlil qilinishi mumkin bo'lib, fentezi janrining nafaqat badiiy, balki ilmiy va falsafiy jihatdan ham rivojlanish imkoniyatlarini ochib beradi. Le Guin ushbu asari orqali fentezini faqat ko'ngilochar adabiyot emas, balki ilmiy jihatdan mukammal tahlil qilinishi lozim bo'lgan murakkab va ko'p qirrali janr sifatida namoyish etadi.

Adabiyorlar ro'yxati:

1. Saussure, F. (1916). *Course in General Linguistics*.
2. Jung, C.G. (1951). *Aion: Researches into the Phenomenology of the Self*.

3. Kempbell, J. (1949). *The Hero with a Thousand Faces*.
4. Kumar, R. (2017). *Environmental Sustainability in Fantasy Literature*.
5. Smolin, L. (2001). *Three Roads to Quantum Gravity*.
6. Le Guin, U. K. (1968). *A Wizard of Earthsea*.
7. Jung, C. G. (1951). *Aion: Researches into the Phenomenology of the Self*.
8. Saussure, F. (1916). *Course in General Linguistics*.
9. Barthes, R. (1964). *Elements of Semiology*. Hill and Wang.
10. Chomsky, N. (1965). *Aspects of the Theory of Syntax*. MIT Press.
11. Eco, U. (1976). *A Theory of Semiotics*. Indiana University Press.
12. Lakoff, G., & Johnson, M. (1980). *Metaphors We Live By*. University of Chicago Press.
13. Sapir, E. (1921). *Language: An Introduction to the Study of Speech*. Harcourt, Brace & Company.
14. Propp, V. (1928). *Morphology of the Folktale*. University of Texas Press.
15. Bettelheim, B. (1976). *The Uses of Enchantment: The Meaning and Importance of Fairy Tales*. Knopf.
16. Vogler, C. (2007). *The Writer's Journey: Mythic Structure for Writers*. Michael Wiese Productions.
17. Jung, C.G. (1964). *Man and His Symbols*. Doubleday.
18. Eliade, M. (1959). *The Sacred and the Profane: The Nature of Religion*. Harcourt Brace Jovanovich.
19. Williams, M. (2018). *Ecocriticism: A Very Short Introduction*. Oxford University Press.
20. Garrard, G. (2004). *Ecocriticism*. Routledge.
21. Buell, L. (1995). *The Environmental Imagination: Thoreau, Nature Writing, and the Formation of American Culture*. Harvard University Press.
22. Le Guin, U.K. (1993). *Dancing at the Edge of the World: Thoughts on Words, Women, Places*. Grove Press.
23. Glotfelty, C., & Fromm, H. (Eds.). (1996). *The Ecocriticism Reader: Landmarks in Literary Ecology*. University of Georgia Press.
24. Said, E. (1978). *Orientalism*. Pantheon Books.
25. Bhabha, H. (1994). *The Location of Culture*. Routledge.
26. Spivak, G. C. (1988). *Can the Subaltern Speak?* In Nelson, C., & Grossberg, L. (Eds.), *Marxism and the Interpretation of Culture*. University of Illinois Press.
27. Ashcroft, B., Griffiths, G., & Tiffin, H. (2007). *Post-Colonial Studies: The Key Concepts*. Routledge.
28. Fanon, F. (1961). *The Wretched of the Earth*. Grove Press.
29. Tolkien, J.R.R. (1939). *On Fairy-Stories*. Oxford University Press.
30. Mendlesohn, F. (2008). *Rhetorics of Fantasy*. Wesleyan University Press.
31. Clute, J., & Grant, J. (1997). *The Encyclopedia of Fantasy*. St. Martin's Press.
32. Attebery, B. (1992). *Strategies of Fantasy*. Indiana University Press.
33. Le Guin, U.K. (1979). *The Language of the Night: Essays on Fantasy and Science Fiction*. HarperCollins.
34. Pratchett, T., Stewart, I., & Cohen, J. (1999). *The Science of Discworld*. Ebury Publishing.
35. Harrison, E. (2000). *Cosmology: The Science of the Universe*. Cambridge University Press.
36. Campbell, J. (1988). *The Power of Myth*. Doubleday.
37. Miéville, C. (2002). *Cognition as Ideology: A Response to Karl Kroeber's Romantic Fantasy*. PMLA, 117(3), 531–541.
38. Wolfe, G. K. (2011). *Evaporating Genres: Essays on Fantastic Literature*. Wesleyan University Press